

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 360/2022-12

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku a sudcov Roberta Šorla a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej JUDr. Slávik a partneri, s. r. o., Námestie M. R. Štefánika 3, Topoľčany, proti rozsudku Krajského súdu v Nitre č. k. 25Co/30/2019-233 z 18. decembra 2019 a proti rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 2Cdo/94/2020 z 27. januára 2022 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 28. apríla 2022 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 a 4 v spojení s čl. 12 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na pokojné užívanie majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) rozhodnutiami všeobecných súdov označenými v záhlaví tohto uznesenia. Navrhuje zrušiť napadnuté rozhodnutia, vec vrátiť Krajskému súdu v Nitre (ďalej len „krajský súd“) na ďalšie konanie a priznať jej náhradu trov konania.

II.

Skutkové východiská

2. Sťažovateľka sa žalobou podanou na Okresnom súde Nové Zámky (ďalej len „okresný súd“) domáhala proti žalovanému Slovenskej republike, zastúpenej Slovenským pozemkovým fondom (ďalej len „žalovaný“ alebo „SPF“), vydania sumy zaplateného nájomného 16 794,02 eur s príslušenstvom. Argumentovala, že je dedičkou po poručiteľoch (zomreli v rokoch 1974 a 1980), ktorí boli vlastníkami dotknutých pozemkov od mája 1948, pričom v čase zdedenia (rok 1999) boli pozemky v neidentickom stave. Následne bol v predmetnom katastrálnom území realizovaný ROEP, v rámci ktorého jej vlastníctvo bolo v dodatočných dedičských konaniach potvrdené.

Sťažovateľka potom pozemky v roku 2015 predala poľnohospodárskemu družstvu. Sťažovateľka tvrdila, že od júna 1991 poberal nájomné za sporné pozemky žalovaný a jej nebola vyplatená žiadna suma z titulu nájomného alebo náhrady za užívanie.

3. Okresný súd, ktorý sťažovateľkou uplatnený nárok posúdil ako bezdôvodné obohatenie, rozsudkom z 13. júna 2018 žalobu zamietol. Konštatoval, že nehnuteľnosti, za ktoré sa sťažovateľka domáhala vydania úžitku z nájmu, boli v čase dedičských konaní v neidentickom stave, preto podľa § 34 ods. 3 a 5 zákona Slovenskej národnej rady č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 330/1991 Zb.“) s nimi SPF nakladal ako s pozemkami, ktorých vlastníč nebola známy s poukazom na ustanovenie § 16 ods. 1 písm. b) a § 18 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 180/1995 Z. z.“). Pritom podľa § 18 ods. 5 zákona č. 180/1995 Z. z. príjmy z nakladania s pozemkami podľa ods. 1 až 5 patria SPF. V spore teda nebola preukázaná protiprávnosť konania žalovaného ani majetková ujma, ktorá mala postihovať sťažovateľku. Preto nebola splnená žiadosť z predpokladov záväzkového právneho vzťahu z bezdôvodného obohatenia.

4. Na odvolanie sťažovateľky krajský súd napadnutým rozsudkom potvrdil rozsudok okresného súdu. Stotožnil sa so záverom okresného súdu, podľa ktorého žalovaný oprávnený a na základe zákona spravoval pozemky neznámeho vlastníka prostredníctvom SPF až do preukázania vlastníctva k týmto pozemkom. S pozemkami SPF nakladal ako s pozemkami, ktorých vlastníč nebola známy, tak, že ich prenajímal, pričom príjem z nájmu mu podľa zákona patril. Oprávnenie SPF nakladať s predmetnými nehnuteľnosťami zaniklo až dorúčením výpisu z katastra nehnuteľností, ktorým vlastníčka (sťažovateľka) preukázala vlastníctvo k sporným pozemkom. Vo veci nebola sporná, že sťažovateľka sa domáhala vydania úžitku z nájmu prijatého v čase, keď pozemky boli v režime neznámeho vlastníka, za toto obdobie nebola preukázaná vznik bezdôvodného obohatenia na strane žalovaného. Krajský súd dodal, že osobitný charakter sporu vyplýva z právnej úpravy, ktorá bola prijatá pre účely vyriešenia užívania pozemkov neznámych vlastníkov. Hoci bolo zrejmé, že každý pozemok vlastníka mal, ale vzhľadom na chýbajúce údaje v evidencii sa tento vlastníč nedal zistiť, teda zidentifikovať s konkrétnym nositeľom práv a povinností. Preto bolo stanovené, že dočasne bude tieto pozemky spravovať SPF ako právnická osoba, ktorá svoju činnosť vykonáva podľa zákona a osobitných predpisov vo verejnom záujme a z tejto činnosti jej vznikajú práva a záväzky (§ 2 ods. 1 a 2 zákona č. 330/1991 Zb.). Jedným z práv, ktoré v tejto súvislosti SPF nadobudol, bolo aj právo poberať nájomné za pozemky, s ktorými oprávnený nakladal tak, že ich prenajímal vhodným záujemcom. Podľa názoru krajského súdu ani žalovaný, ani SPF činnosťou vykonávanou podľa zákona nezasiahli do vlastníckeho práva sťažovateľky, a to ani tým, že SPF v súlade s nájomnou zmluvou poberal nájomné, ktoré použil, opätovne podľa zákona, na výkon svojej činnosti.

5. Sťažovateľka podala proti rozsudku krajského súdu dovolanie podľa § 421 ods. 1 písm. b) Civilného sporového poriadku. Išlo jej o právnu otázku, či SPF, ktorý na základe zákonného oprávnenia dal do nájmu za odplatu pozemky neznámeho vlastníka a tento vlastníč po jeho zidentifikovaní si uplatní proti SPF právo na vydanie tejto odplaty, je povinný mu túto odplatu vydať. Sťažovateľka spochybnila právo žalovaného ponechať si odplatu za užívanie – nájomné. Bola toho názoru, že ani § 18 ods. 5 zákona č. 180/1995 Z. z. nedovoľuje taký záver. Uviedla, že

výklad odvolacieho súdu je značne extenzívny, pretože vzťahuje určité obmedzenie vlastníckeho práva aj na finančnú odplatu, ktorá sa za tento nájom utfží. Poznamenala, že nikde v zákonoch nie je priamočiare ustanovenie, ktoré by takýto postup dovoľovalo.

6. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) napadnutým rozsudkom dovolanie sťažovateľky zamietol. Zdôraznil zákonné oprávnenie SPF prenajímať pozemky, ktorých vlastník nie je známy, ako aj § 18 ods. 5 zákona č. 180/1995 Z. z., podľa ktorého príjmy z nakladania s pozemkami podľa odsekov 1 až 5 patria fondu, ak zákon neustanovuje inak. Poukázal na skutočnosť, že SPF je právnická osoba konajúca vo verejnom záujme, ktorý pri pozemkoch nezistených vlastníkov spočíva v zachovaní pôdy ako ľahko zničiteľného prírodného zdroja nenahraditeľnej hodnoty považovaného za jedno z najvzácnejších bohatstiev. Preto vzhľadom na jasné a zrozumiteľné znenie § 18 ods. 5 zákona č. 180/1995 Z. z. nájomné plynúce v prospech SPF nemožno považovať za oprávnenie požívať plody a úžitky z vecí, ale za úhradu nákladov, ktoré SPF pri nakladaní s pozemkami nezistených vlastníkov vynakladá. A tak § 18 ods. 1 a 5 zákona č. 180/1995 Z. z. napĺňa zásadu proporcionality medzi všeobecným celospoločenským záujmom na ochrane pôdy a základným právom vlastníka vlastníť majetok a poberať z neho úžitky.

III.

Argumentácia sťažovateľky

7. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti zdôrazňuje, že v priebehu konania pred všeobecnými súdmi nenapádala tú skutočnosť, že by SPF bez právneho základu nakladal so spornými nehnuteľnosťami a ich dal neprávom do nájmu, ale namietala, že si bez právneho základu ponechal úhradu za ich užívanie, ktorú dostal (nájomné), aj po výzve vlastníka na jeho vydanie.

8. Celospoločenský záujem spočívajúci v obhospodarovaní pôdy nezisteného vlastníka už podľa názoru sťažovateľky v sebe nezahŕňa aj to, že by si SPF ako právnická osoba oprávnená takúto pôdu prenajímať mohla príjmy z takéhoto nakladania s pozemkami ponechávať aj proti vôli pôvodne nezisteného, neskôr však zisteného vlastníka. Za ústavne konformný výklad § 18 ods. 5 zákona č. 180/1995 Z. z. považuje sťažovateľka taký, podľa ktorého príjmy z nakladania s pozemkami nezistených vlastníkov sú príjmami SPF, ktorý počas režimu „nezisteného vlastníka“ uzatváral ohľadom týchto pozemkov s ohľadom na spoločenský záujem nájomnú zmluvu, pokiaľ sa len nezistený vlastník o výnos z týchto pozemkov (nájomné) neprihlási. Nedostatky v evidencii pozemkového vlastníctva po r. 1948 spôsobil podľa sťažovateľky štát, a preto je ústavne neobhájiteľné, aby teraz štát, či už priamo alebo odvodene cez SPF, argumentoval, že odstránenie legislatívnych záťaží majú finančne znášať nezistení vlastníci, pokiaľ ide o nájomné za obdobie do zistenia ich vlastníctva. Podľa sťažovateľky skutočnosť, že SPF svoju činnosť vykonáva vo verejnom záujme, nemožno spájať s tým, že túto činnosť vo verejnom záujme financuje (hoci sčasti) z príjmov z využívania súkromného majetku.

IV.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

IV.1. K napadnutému rozsudku krajského súdu:

9. Rozsudok krajského súdu sťažovateľka napadla dovolaním, v ktorom formulovala námietky identické s tými prednesenými v ústavnej sťažnosti. Najvyšší súd ako súd dovolací jej dovolanie

neodmietol z procesných dôvodov, ale meritórne o ňom rozhodol. Z pohľadu subsidiarity ústavnej sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy preto existoval iný súd, ktorý poskytoval ochranu sťažovateľkinmu základnému právu vlastníť majetok. To vedie k odmietnutiu ústavnej sťažnosti v tejto časti z dôvodu nedostatku právomoci podľa § 56 ods. 2 písm. a) v spojení s § 132 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

IV.2. K napadnutému rozsudku najvyššieho súdu:

10. Za zjavne neopodstatnenú možno považovať ústavnú sťažnosť, pri predbežnom prerokovaní ktorej ústavný súd nezistí žiadnu možnosť porušenia označeného základného práva alebo slobody, reálnosť ktorej by mohol posúdiť po jej prijatí na ďalšie konanie (I. ÚS 348/2019).

11. Ústavný súd nevykladá iné ako ústavné zákony, a preto musí preskúmať len to, či sa tieto zákony nevyložili spôsobom, ktorý je svojvoľný alebo ústavne neudržateľný pre zjavné pochybenia alebo omyly v posudzovaní obsahu takýchto právnych úprav (II. ÚS 348/08). Ústavný súd za protiústavné považuje tie rozhodnutia, odôvodnenie ktorých je úplne odchylné od veci samej alebo extrémne nelogické so zreteľom na preukázané skutkové a právne skutočnosti (I. ÚS 301/06). Rovnako o takýto stav ide aj vtedy, ak závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, by zásadne popreli účel a význam zákonného predpisu (I. ÚS 88/07). Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva vyplýva, že rozhodnutie vnútroštátneho súdu možno považovať za svojvoľné a také, ktoré naruša spravodlivosť konania, iba v prípade, ak sú v ňom vyjadrené dôvody založené na zjavnej skutkovej alebo právnej chybe vnútroštátneho súdu, dôsledkom čoho došlo k odopretiu spravodlivosti (Moreira Ferreira, bod 85; Navalnyy a Ofitserov proti Rusku z 23. 2. 2016, sťažnosti č. 46632/13 a č. 28671/14, bod 119).

12. Podľa názoru ústavného súdu závery najvyššieho súdu rešpektujú princíp proporcionality obmedzenia základného práva vlastníť majetok. Sťažovateľka totiž identifikuje SPF so štátom a jeho príjmy zjavne kladie do polohy príjmov štátu, ktorý sám spôsobil neprehľadnosť pozemkového vlastníctva, z ktorej má v konečnom dôsledku prostredníctvom nakladania SPF s majetkom nezistených vlastníkov profitovať.

13. Ústavný súd považuje rekapitulovanú argumentáciu za logickú, a to nielen v rovine formálnej, ale aj hodnotovej. Predpoklad, z ktorého vychádza, však nie je správny. SPF je síce právnickou osobou zriadenou zákonom (teda v podstate štátom), jeho rozpočet, ktorého príjmami sú aj príjmy z nakladania s majetkom v zmysle § 18 ods. 5 zákona č. 180/1995 Z. z., však netvorí súčasť štátneho rozpočtu, čo vyplýva priamo z § 34a ods. 1 zákona č. 330/1991 Zb. Zároveň, ako to naznačili aj všeobecné súdy v sťažovateľkinej veci, SPF nie je zriadený na podnikanie (§ 34 ods. 2 zákona č. 330/1991 Zb.). Napokon, v konaní o pozemkových úpravách SPF nezastupuje záujmy štátu, ale vykonáva práva nezisteného vlastníka (§ 6 ods. 5 a § 17 zákona č. 330/1991 Zb.). Rovnako v konaní o obnove evidencie niektorých pozemkov a právnych vzťahov k nim SPF nezastupuje štát, ale nezistených vlastníkov (§ 7 ods. 1 zákona č. 180/1995 Z. z.).

14. Popísaný a normotvorbou podporený koncept existencie a činnosti SPF nedovoľuje akceptovať sťažovateľkin predpoklad, z ktorého jej sťažnostná argumentácia vyplýva a ktorý stavia na identifikovaní SPF so štátom. Navyše, ak je úlohou existencie a fungovania SPF ochrana poľnohospodárskej pôdy ako neobnoviteľného prírodného zdroja požívajúceho osobitnú ochranu

v zmysle čl. 44 ods. 5 ústavy, potom z činnosti, na výkon ktorej bol SPF zriadený (nakladanie s pozemkami nezistených vlastníkov), neprofituje len štát a spoločnosť, ale v konečnom dôsledku aj spočiatku nezistení a neskôr preukázaní vlastníci. Úlohou SPF je tak okrem iného zabezpečiť, aby v momente preukázania vlastníctva k pozemku s poľnohospodárskou pôdou vlastník získal nielen dispozíciu svojím vlastníctvom, ale aj jeho bonitu.

15. Napokon hodno pripomenúť, že prenajímanie pozemkov nezistených vlastníkov nie je právom, ale povinnosťou SPF, ktorému dokonca zákon zakazuje, aby užíval pozemky nezistených vlastníkov sám (§ 18 ods. 1 zákona č. 180/1995 Z. z.). Je teda zjavné, že SPF sa tu nespráva ako (dočasný) vlastník, ale ako skutočný správca sledujúci zachovanie kvality vlastníctva dovtedy, kým sa jeho dispozície neujme skutočný vlastník.

16. Ak v popísaných podmienkach právneho stavu *de lege lata* všeobecné sudy našli rovnováhu medzi verejným záujmom a základným právom vlastniť majetok vo výklade § 18 ods. 5 zákona č. 180/1995 Z. z., podľa ktorého príjmy SPF z nakladania s majetkom nezistených vlastníkov sa po identifikácii vlastníka nestanú bezdôvodným obohatením na strane SPF, nepovažuje ústavný súd túto interpretáciu za nerešpektujúcu príkaz primeranosti obmedzovania základného práva vlastniť majetok. V prospech primeranosti svedčí aj formálny pohľad na podstatu bezdôvodného obohatenia, ktorého podmienkou je chýbajúci právny dôvod. Ten však do momentu transformácie nezisteného na zisteného vlastníka zjavne neabsentuje, pretože sa opiera o už uvádzané ustanovenia zákona č. 330/1991 Zb., ako aj zákona č. 180/1995 Z. z.

17. Ústavná sťažnosť je preto v časti namietajúcej porušenie základného práva vlastniť majetok v jeho diskriminačnej perspektíve (čl. 12 ods. 2 ústavy) zjavne neopodstatnená podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 23. júna 2022

Peter Straka
predseda senátu